

Àmbit social i criminològic

CENTRE D'ESTUDIS JURÍDICS
I FORMACIÓ ESPECIALITZADA

Ausiàs March, 40
08010 Barcelona
TEL. 93 207 31 14
FAX: 93 207 67 47

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

D O C U M E N T S D E T R E B A L L

INVESTIGACIÓ

(Ajuts a la investigació, 2008)

Avaluació criminològica i psicològica dels agressors domèstics

Autors

Marian Martínez García
Meritxell Pérez Ramírez

Any 2009

**AVALUACIÓ
CRIMINOLÒGICA I
PSICOLÒGICA DELS
AGRESSORS DOMÈSTICS**

Marian Martínez García

Meritxell Pérez Ramírez

Febrer 2009

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Avis legal

Els continguts d'aquesta investigació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 Espanya de Creative Commons, el text complet de la qual es troba disponible a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>. Així, doncs, se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sempre que se citi l'autor del text i la font (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada), tal com consta en la citació recomanada inclosa a cada article. No se'n poden fer usos comercials ni obres derivades.

Resum en català:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca>

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ.....	4
2. OBJECTIUS DE RECERCA.....	10
3. METODOLOGIA.....	12
3.1. Subjectes.....	12
3.2. Disseny.....	12
3.3. Instruments d'avaluació.....	13
3.4. Fonts d'informació.....	15
3.5. Anàlisi de dades.....	16
4. RESULTATS.....	18
4.1. Resultats descriptius.....	18
4.2. Comparació pre i post tractament.....	24
4.3. Influència de variables criminològiques.....	25
5. CONCLUSIONS I DISCUSSIÓ.....	27
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	34
ANNEX 1.....	37

1. Introducció

En els darrers anys està augmentant la conscienciació ciutadana sobre els delictes de violència de gènere. Aquest fet té unes conseqüències evidents com són una major repercussió mediàtica, una major consideració policial cap a la víctima, una major consciència judicial del risc -amb la conseqüent adopció de mesures preventives-, i una major consideració política la qual cosa implica reformes legislatives socials i penals. La presa de consciència no és únicament pels elements socials, polítics i judicials esmentats, sinó també per les víctimes d'aquests delictes, que prenen progressivament actituds més actives en la denúncia de la seva situació, enfrontant-se amb l'agressor. Aquesta circumstància es reflecteix en un creixement mantingut del nombre de denúncies, delictes i faltes, des de fa uns quants anys. Com a exemple d'aquest increment, a Espanya, durant l'any 2007 es van registrar un total de 63.347 delictes i faltes de maltractament cap a la dona produïts per la seva parella o ex-parella (dades procedents del Ministeri d'Interior i de l'Institut de la Dona). Tot i aquestes xifres, cal tenir en compte que es considera que l'índex de denúncia es troba entre el 5 i 10% del total de casos que succeeixen, per tant, a partir d'aquest índex es podria estimar que anualment podrien arribar fins als 640.000 casos de violència domèstica (Redondo Illescas i Andrés Pueyo, 2004). També hem de tenir present que tot i que les denúncies han augmentat considerablement, també és cert que ha augmentat dramàticament el número de morts fruit de la violència domèstica, situant-se la xifra en 343 dones entre els període 2003-2007, això equival a una mitja de 69 dones assassinades per la seva parella cada any. A data 13 de novembre de 2008 el nombre de feminicidis és de 57 (dades procedents del Centre Reina Sofia per a l'estudi de la violència). Com a conseqüència de tot això, s'ha produït paral·lelament un creixement progressiu de la població penitenciària per aquesta tipologia delictiva. Més concretament, durant el primer semestre de 2006 van ser condemnats per delictes o faltes de violència domèstica un total de 7.546 homes. A Catalunya durant el tercer trimestre de 2008 es trobaven complint condemna per aquesta tipologia delictiva un total de 385 homes, dels

quals 68 es trobaven en situació preventiva, és a dir sense una sentència ferma.

Així doncs, aquesta progressiva conscienciació general de la malauradament freqüent violència de gènere no pot tampoc deixar de tenir una consideració especial en l'àmbit penitenciari. És precisament en aquest darrer engranatge de la justícia on s'ha de complir, per als casos en què altres mesures no han estat efectives, la finalitat constitucional que impregna totes les tasques de tractament: la rehabilitació i reinserció social del delinqüent. Aquesta reinserció pot implicar un doble benefici, en primer lloc per al subjecte, i en segon lloc per a la mateixa societat, perquè un procés de reinserció satisfactori suposaria la disminució del risc del subjecte retornat a la vida comunitària. No hem d'oblidar que els agressors domèstics presenten un alt risc de repetició de la conducta violenta en una nova parella. També és sabut que almenys un terç de les dones víctimes de violència domèstica que cerquen ajuda o interposen denúncies continuen convivint amb l'agressor malgrat tot (Echeburúa, Amor i Corral, 2002; Feazell, Mayers i Deschner, 1984; Purdy i Nickle, 1981). Sense el tractament adient, la utilització de la violència queda consolidada dins el repertori conductual del subjecte com una conducta que ha mostrat tenir certs beneficis, per exemple, la submissió de la dona, sensació de poder, etc. D'aquesta manera treballar amb l'agressor també és un manera d'evitar que la violència contra la dona s'estengui a d'altres membres que conformen la llar, la qual cosa ocorre en un 30 o 40 per cent dels casos (Echeburúa i Corral, 1998; Echeburúa, 2006).

Des d'aquesta perspectiva, l'objectiu del tractament d'interns penats per delictes de violència de gènere no és substancialment diferent del corresponent a qualsevol altra tipologia delictiva (Lipsey i Wilson, 1998; Rice, 1997), però sí que presenta algunes característiques distintives que s'han de considerar per tal de complir d'una forma més eficaç amb el mandat constitucional. Aquestes diferències estan precisament originades per les peculiars característiques dels subjectes protagonistes de la conducta violenta, així com les peculiaritats pròpies de la violència que exerceixen, i fins i tot de la víctima que la pateix (Fagan i Wexler, 1987; Hanson i Wallace-Capretta 2000). En aquest context

s'emmarca la intervenció realitzada aquests darrers anys amb interns penats per violència de gènere al Centre Penitenciari Quatre Camins de Barcelona.

Els programes de tractament per a delinqüents tendeixen a presentar una combinació de tècniques la majoria d'elles amb l'objectiu de facilitar algun canvi en les persones que hi participen. En concret el que es pretén amb l'aplicació d'aquest programes de tractament és millorar les competències dels subjectes així com la seva disposició per a la vida social; i reduir les mancances personals més vinculades amb la comissió dels delictes (Redondo, 2008).

En aquest sentit, les principals mancances psicològiques significatives que acostumen a presentar els maltractadors són distorsions cognitives, dificultats de comunicació, irritabilitat i una destacada falta en el control dels impulsos (Dutton y Golant, 1999, Echeburúa, Corral, Fernández - Montalvo i Amor, 2004). Cohen, Brumm, Zawachi *et al.* (2003) en un estudi van comparar 41 homes que es trobaven realitzant programes de tractament per violència domèstica amb 20 homes no-violents. Concretament, van avaluar -mitjançant qüestionaris i entrevistes- les taxes que presentaven en relació a l'estrès emocional, l'agressivitat i la impulsivitat autoinformada. Les conclusions a les quals van arribar van posar de manifest el fet que els maltractadors mostraven un major nivell d'impulsivitat en comparació amb els no-maltractadors en la majoria de mesures de tipus neuropsicològic.

Atenent aquest tipus de mancances, la majoria de programes de tractament amb agressors domèstics inclouen intervencions que treballen els següents ingredients terapèutics:

- Acceptació de la pròpia responsabilitat.
- Empatia i expressió d'emocions: ampliació del repertori emocional.
- Distorsions cognitives: reestructuració cognitiva de creences errònies sobre les dones.
- Control d'emocions: interrupció d'emocions d'ira i agressió mitjançant autoinstruccions i relaxació; incidint en factors tant interns com externs.

- Desenvolupament d'habilitats socials i de comunicació.
- Prevenció de recaigudes.

En relació al programa que actualment es desenvolupa al Centre Penitenciari Quatre Camins per a penats per delictes de violència domèstica, s'ha de dir que, malgrat i no tenir un programa estandarditzat ni acreditat, els continguts que es treballen no difereixen dels anteriorment esmentats i que coincideixen amb els que les diferents investigacions sobre la matèria recomanen.

El programa de tractament que s'aplica al Centre Penitenciari Quatre Camins és un programa de tipus cognitiu-conductual. Des d'aquesta perspectiva s'entén que l'agressió ve precipitada de les interpretacions que fa l'agressor del seu entorn familiar, on és fonamental l'anàlisi de la relació entre l' emoció, el pensament i la seva conducta. D'altra banda, es considera fonamental també, realitzar el tractament segons les teories de l'aprenentatge social que consideren que la conducta delictiva en gran part és apresada. Atenent aquest principi s'entén que de la mateixa manera que s'aprèn es pot "desaprendre".

L'objectiu general del programa d'intervenció, desenvolupat al centre penitenciaris és aturar la violència que exerceixen els agressors en les relacions interpersonals amb la parella i dotar-los d'alternatives a la violència per afrontar els problemes i conflictes. Com a objectius específics destaquen l'assumpció de responsabilitats en la violència familiar, augmentar l'autoconeixement i l'expressió emocional, augmentar el control emocional i conductual, aprendre a ser empàtics i treballar l'assertivitat.

El programa específic de violència de gènere s'ofereix en dues modalitats: una llarga, de nou a dotze mesos de durada; i una curta, de tres a quatre mesos de durada. La modalitat curta assegura el poder oferir tractament a qualsevol intern per curta que sigui la seva condemna. En aquestes modalitats del programa diferenciem tres tipus d'intervenció: intervenció grupal, un grup de 15 interns (com a màxim) amb quatre sessions setmanes d'una hora i mitja de durada; intervenció individual, com a reforç de la intervenció grupal o com a intervenció única en aquells casos que no es recomani la intervenció grupal (interns que tenen especials dificultats d'aprenentatge).

Els continguts bàsics del programa específic es distribueixen per mòduls terapèutics: distorsions cognitives, mecanismes de defensa, consciència emocional, empatia cap a la víctima i prevenció de recaigudes. A més a més, es treballa amb intervencions paral·leles d'altres problemàtiques que es puguin haver detectat (alcoholisme, psicopatologies,...).

L'objecte de l'estudi aquí plantejat és l'avaluació d'aquest programa de tractament que és realitza a presons amb els agressors domèstics. Aquesta recerca respon a la necessitat, actualment consensuada per molts investigadors en criminologia, sobre la importància d'avaluar els programes de tractament que es realitzen amb delinqüents. En aquest sentit, a nivell internacional s'ha establert una "acreditació tècnica" per a avaluar els programes de tractament portats a terme en l'àmbit penitenciari.

En aquest sentit, Gendreau i Andrews (1994) van elaborar l'anomenat *Correctional Program Assessment Inventory* (CPAI), aquest instrument permet fer una avaluació de l'eficàcia dels programes de tractament mitjançant l'avaluació de la aplicació integral dels mateixos. En concret valora 6 seccions principalment: la implementació del programa, l'avaluació prèvia dels possibles participants en el tractament, les característiques del programa, les característiques i pràctiques de l'equip de professionals encarregats d'administrar els programes de tractament, l'avaluació que els professionals realitzen sobre l'aprofitament i participació dels integrants del grup de tractament i per últim, inclou un apartat de miscel·lània en la que s'inclouen aspectes del programa com qüestions ètiques, recolzament comunitària, etc. (French i Gendreau, 2006; Lowenkamp, Latessa i Smith, 2006; Mathews, Hubbard i Latessa, 2001);

Un dels múltiples criteris que s'utilitzen per a atorgar aquesta acreditació a un programa de tractament és l'avaluació dels subjectes, tant abans de rebre el tractament com després d'haver-lo rebut (Redondo, 2008).

Les dades obtingudes amb l'avaluació dels programes permeten establir, en primer lloc, quines intervencions son eficaces i, en segon lloc, dintre d'una mateixa intervenció, quins mòduls de tractament proporcionen majors beneficis

als subjectes. En aquest sentit, si tenim en compte que els programes que es realitzen amb interns tenen una gran càrrega quant a intensitat i duració terapèutica, una bona avaluació podria ajustar la relació costos-beneficis dels recursos materials i humans implicats en el tractament. És a dir, si un programa de tractament conté set mòduls d'intervenció i, a través d'una avaluació de l'esmentat programa, s'estableix que cinc d'aquests mòduls són els veritablement rellevants, es podria estalviar temps i esforços dedicats a la planificació i execució dels dos restants i incidir en aquells que veritablement són eficaços.

Més enllà de la importància d'establir bones avaluacions dels programes de tractament, la realitat social ens presenta unes problemàtiques específiques que demanden solucions als tècnics penitenciaris. És paradigmàtic el cas de la violència domèstica, la recent regulació de la qual ha implicat una sèrie de mesures legals i d'execució penal que comporten un enorme cost social i econòmic.

Per tot el que s'ha esmentat anteriorment, i atès que actualment no existeix a Catalunya cap avaluació del programa de tractament amb agressors domèstics, considerem que el projecte que proposem posseeix una gran rellevància per l'àmbit penitenciar, on aquest tipus de programa és la clau per a la millora de les possibilitats de rehabilitació dels agressors familiars.

2. Objectius de recerca

El present estudi parteix d'una recerca prèvia realitzada gràcies a un ajut rebut del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada sobre l'avaluació del programa de tractament dels agressors domèstics. En aquesta investigació anterior es va realitzar una avaluació del programa d'intervenció amb agressors domèstics utilitzant un disseny intergrup. Mitjançant aquest disseny intergrups es van comparar les puntuacions obtingudes -en diferents qüestionaris d'avaluació psicològica- entre un grup de tractament i un grup control. A partir dels resultats obtinguts en aquell primer projecte va quedar palès que per poder detectar canvis psicològics deguts al tractament, el millor disseny és el de tipus intrasubjecte, amb mesures pre i post-tractament. D'aquesta manera es poden mesurar els possibles canvis que s'hagin produït com a conseqüència de la implementació del programa, en els diferents subjectes participants.

L'objectiu d'aquest nou estudi és fer una avaluació criminològica i psicològica dels subjectes que van realitzar el programa de tractament per agressors domèstics al Centre Penitenciari Quatre Camins de Barcelona durant el període 2007-2008. Per tal d'avaluar l'evolució dels subjectes en el programa de tractament es va preveure la realització de l'avaluació psicològica dels subjectes en dos moments diferents de la intervenció, abans i després de completar el programa. Aquesta avaluació inclou tant els grups de tractament que implementen el programa en la seva versió reduïda (amb una durada no superior a quatre mesos) i aquells que la fan en la seva versió intensiva (durada de nou mesos aproximadament).

Per assolir aquest objectiu, i atès l'interval de temps programat per aquest estudi, hem previst dos tipus de mesures per avaluar el canvi terapèutic en els subjectes. En primer lloc volem recollir tota una sèrie de *variables criminològiques* (dades personals i de carrera criminal) i *variables psicològiques* (distorsions i actituds en vers les dones, habilitats socials, capacitat de resolució de conflictes, característiques individuals de risc, personalitat, etc.), abans i després del tractament, per estimar els canvis que es puguin produir en els subjectes com a conseqüència d'aquest. En segon lloc, es pretén fer una cerca exhaustiva d'aquells instruments sensibles al canvi terapèutic en

delinqüents, atès que en estudis previs s'ha detectat una manca de discriminació dels instruments genèrics utilitzats per a avaluar els agressors domèstics.

La nostra hipòtesi de treball és que, si comparem les mesures obtingudes abans del tractament i després d'aquest, trobarem un canvi significatiu en les variables que hem seleccionat per avaluar els diferents aspectes que pretén modificar el tractament.

3. Metodologia

3.1. Subjectes

Per a la realització d'aquest projecte s'ha dissenyat un estudi de grup únic amb 28 subjectes que van rebre tractament per la comissió de delictes de violència domèstica al Centre Penitenciari Quatre Camins de Barcelona. Aquests 28 subjectes es trobaven distribuïts en tres grups de tractament diferents. Dos dels grups, un de 8 subjectes (Inici I) i un altre de 13 subjectes (Inici III) van realitzar la intervenció en la seva versió reduïda (no més de 4 mesos de durada). La resta de subjectes, set, van realitzar la versió intensiva del programa amb una durada de 9 mesos. La diferenciació entre una versió i l'altra està vinculada a la necessitat d'oferir un programa reduït per aquells interns la condemna dels quals no garanteix que puguin assistir a la totalitat de les sessions previstes en el programa intensiu.

Cal esmentar que en tot el procés de recollida i tractament de les dades s'ha observat amb cura les disposicions de la *Llei catalana de protecció de dades* en referència a preservar la identitat dels subjectes avaluats. En aquest sentit, s'ha separat en dues bases de dades diferents la informació empírica dels subjectes i les seves dades personals i identificatives.

3.2. Disseny

La metodologia de l'estudi ha consistit en un disseny intragrup amb mesures pre-tractament i post-tractament. A partir de les possibles diferències trobades entre les proves pre i post, es pretén ponderar el grau d'eficàcia del tractament que reben els agressors domèstics. D'aquesta manera podem estimar el grau en què el tractament aconsegueix modificar els aspectes identificats com inherents a aquesta problemàtica.

Aquesta comparació s'estableix a partir de les variables psicològiques que s'esmenten a continuació. Des d'un punt de vista teòric es parteix del supòsit que el tractament psicològic té l'objectiu d'incidir en una sèrie de variables en les quals els subjectes presenten dèficits. Com s'indicava en el marc teòric, la

investigació apunta que els agressors domèstics presenten una sèrie de mancances específiques en variables com les distorsions cognitives sobre la dona, habilitats personals, impulsivitat o control de la ira. Per aquest motiu, si el tractament és efectiu, influirà en les puntuacions dels subjectes en aquestes variables i, en conseqüència, disminuirà els dèficits presentats per aquests.

3.3. Instruments d'avaluació

En aquest apartat es presenten les principals característiques dels instruments d'avaluació utilitzats amb els agressors domèstics. En concret els instruments s'agrupen en 5 blocs diferents en funció de les variables que avaluen:

- *Variables sociodemogràfiques:*
  - Elaboració d'un full de recollida de dades sociodemogràfiques rellevants (en concret s'exploraran les següents àrees: família d'origen, família adquirida, nivell educatiu, dimensió laboral).
- *Variables criminològiques*
  - Elaboració d'un full que reculli les dades penals més rellevants (edat primer ingrés a presó, número d'ingressos, versatilitat delictiva, etc.).
- *Variables de maltractament*
  - *Inventari de pensaments sobre la dona* (Echeburúa i Fernández-Montalbo, 2000). L'objectiu d'aquest instrument és avaluar les distorsions i actituds envers la dona. Està format per 13 ítems binaris destinats a la detecció de pensaments irracionals relacionats amb els rols sexuals i la inferioritat de la dona.
  - *Inventari de pensaments distorsionats sobre la violència* (Echeburúa i Fernández-Montalbo, 2000). És un qüestionari compost de 16 ítems binaris, l'objectiu del qual és detectar pensaments irracionals en vers l'ús de la violència, així com

l'acceptació de la violència com a manera de resoldre els conflictes.

- *Índex de resposta interpersonal* (Davis, 1980; versió espanyola de Garrido i Beneyto, 1995). Consisteix en un instrument de 28 ítems que avaluen quatre components de l'empatia: fantasia (capacitat per a la imaginació i identificació amb personatges ficticis), consciència de perspectiva (capacitat per apreciar el punt de vista dels altres), interès empàtic (capacitat per mostrar preocupació per persones que tenen experiències negatives), i dolor personal (capacitat per sentir les emocions negatives dels altres com a pròpies).

- *Variables de personalitat*

- *Escala d'Impulsivitat de Barratt (BIS)*: Aquesta escala es compon de quatre subescales que reflecteixen les diferents facetes del constructe impulsivitat: Impulsivitat motora, Impulsivitat cognitiva i Impulsivitat per no planificació.
- *STAXI-2*. Aquest qüestionari consisteix en 44 ítems sobre la conceptualització de la ira distribuïts en tres escales: Estat, Tret i Expressió de l'Ira.

- *Altres variables*

- *Escala d'estadis de canvi de Prochaska i DiClemente (SOCS)*: Instrument de 32 ítem que es divideixen en quatre estadis de motivació pel canvi terapèutic que van proposar aquests autors: Precontemplació, Contemplació, Acció i Manteniment.

3.4. Fonts d'informació

Les fonts d'informació i els arxius documentals dels quals s'ha nodrit aquest estudi són els següents:

1. Expedients penitenciaris: En els protocols i els expedients penitenciaris es pot trobar tota la informació existent sobre l'individu durant la seva estada a presó. Inclou informació judicial (testimoni de sentència, resolucions per part dels jutges corresponents, etc.), les entrevistes amb els diferents professionals (psicòlegs, educadors socials, pedagogs, mestres, etc.), els informes de l'equip tècnic de tractament del centre, sancions, etc.
2. Entrevistes i informació amb l'equip de tractament: La informació que es recull fa referència a la història de vida de l'individu, des de la seva infantesa fins al moment actual. Això inclou: conducta escolar, ambient familiar, relació amb el grup d'iguals, vida laboral, família adquirida, problemes de salut, consum de substàncies tòxiques, inici de conductes delictives, adaptació al sistema penitenciar, plans a curt i llarg termini.
3. Fitxa penitenciària informatitzada: Aquí apareixen les dades filials de l'individu, i algunes de les seves característiques físiques. Tanmateix es recull informació de manera informatitzada dels diferents aspectes jurídic-penitenciaris vinculats amb el subjecte. També pot constar les diferents activats i tractaments vinculats a l'àrea psicològica-educativa de l'intern. Finalment, alguns subjectes per les seves específiques característiques poden tenir un protocol de valoració del risc de reincidència en la seva conducta problema. En aquest sentit, la major part de la informació utilitzada ha estat estreta de les fitxes que conformen el Protocol Unificat de Classificació així com les dades que es valoren a les Fitxes de Valoració del Risc en delictes de Violència Domèstica.

3.5. Anàlisi de dades

D'acord amb els objectius i el disseny plantejats, s'han realitzat diferents anàlisis descriptives de la mostra per delimitar i identificar el perfil dels agressors domèstics que compleixen una pena de presó.

Per una banda, en relació amb les mesures psicològiques, s'ha dut a terme una comparació de mitges amb la *prova t per mostres relacionades* per comprovar si existeixen diferències significatives entre les puntuacions pre-tractament i les de post-tractament. S'ha escollit una anàlisi paramètrica ja que, tot i que la mostra no arriba als 30 subjectes, està suficientment a prop (N=28 subjectes) per ser viable aquest tipus d'anàlisi. No obstant això, s'han replicat les anàlisis amb proves no paramètriques i s'ha comprovat que els resultats són molt similars.

D'altra banda, s'ha tingut en compte la influència de diferents variables criminològiques que podrien estar modificant o alterant l'efecte del canvi terapèutic en les diverses variables psicològiques avaluades. Per tal d'esbrinar com afecten aquestes variables a l'efecte del tractament, s'han realitzat diferents anàlisis estadístiques com *Models lineals generals per a mesures repetides* i *Regressions lineals* sobre la diferència de puntuació en les variables psicològiques estudiades.

Finalment, cal aclarir que s'ha intentat fer un anàlisi de la integritat del programa de tractament i comprovar la seva implicació en els resultats de l'estudi. S'ha de dir que aquesta avaluació no ha estat possible, atès que els mètodes que s'utilitzen per dur a terme l'estudi de la integritat dels programes requereixen partir d'una base escrita on es trobin, mínimament, els objectius del tractament, una temporalització aproximada i les tècniques utilitzades. Malauradament, els professionals del Centre Penitenciari Quatre Camins no fan servir cap programa marc escrit que estructurari la intervenció, ni cap document similar a partir del qual poder fer un anàlisi de la integritat o implementació del programa de tractament per a agressors domèstics.

Malgrat que no era un objectiu d'aquesta investigació fer un estudi exhaustiu de la integritat del programa de tractament amb agressors domèstics a presó, sí

que es va considerar com a molt interessant conèixer mínimament la influència que l'aplicació del tractament podia tenir sobre la seva eficàcia. Per tal de dur a terme aquesta avaluació es va dissenyar una plantilla per analitzar la implementació de la intervenció (veure Annex 1) on es recollien unes variables bàsiques amb les quals es comparava la previsió escrita del tractament i la seva aplicació real. Pels motius abans esmentats, no ha estat possible realitzar aquesta comparació.

4. Resultats

4.1. Resultats descriptius

D'acord amb els objectius plantejats, s'han recollit tota una sèrie de variables sociodemogràfiques i de carrera criminal les quals, segons la investigació internacional en aquesta matèria, podrien incidir en l'efecte dels programes de tractament. A continuació es presenten aquelles variables que resulten més interessants a l'hora de descriure la mostra i que, més endavant, s'han inclòs en les anàlisis estadístiques. Cal destacar que, dels 28 subjectes que configuren la mostra, només s'ha pogut extreure informació de les diferents fonts esmentades, anteriorment, de 20 subjectes. Per aquest motiu, tot i que els resultats de la comparació entre les variables psicològiques facin referència a la totalitat de la mostra, els resultats descriptius es basen, finalment, en 20 subjectes.

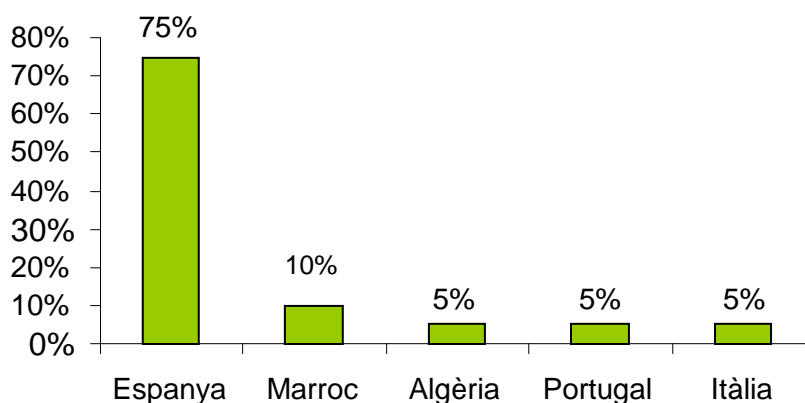
En primer lloc, l'edat dels subjectes d'aquesta mostra oscil·la entre un mínim de 23 anys i un màxim de 57 anys. L'edat mitja, en l'actualitat, és de 39 anys, amb una Desviació Estàndard de 9 anys. Quant a l'estat civil dels subjectes, el 70% dels subjectes avaluats són solters, la resta es divideixen entre casats i separats, 15% respectivament. Tal i com es pot observar a la taula 1, el 68% dels subjectes dels quals tenim informació assoleixen un nivell d'estudis de Graduat, un 20% estan alfabetitzats, però sense un títol reconegut, i la resta reporten haver cursat estudis de BUP o FP i Superiors, un 6,7% respectivament.

Taula 1. Nivell d'estudis

		Freqüència	Percentatge	Percentatge vàlid	Percentatge acumulat
Vàlids	Alfabetitzat	3	15,0	20,0	20,0
	Graduat	10	50,0	66,7	86,7
	BUP/FP	1	5,0	6,7	93,3
	Superiors	1	5,0	6,7	100,0
	Total	15	75,0	100,0	
Perduts	Sistema	5	25,0		
Total		20	100,0		

En relació amb el país d'origen, tal i com mostra la figura següent, el 75% dels subjectes són d'origen espanyol, un 10% són del Marroc i la resta procedeixen d'Algèria, Itàlia i Portugal.

Figura 1. País d'origen

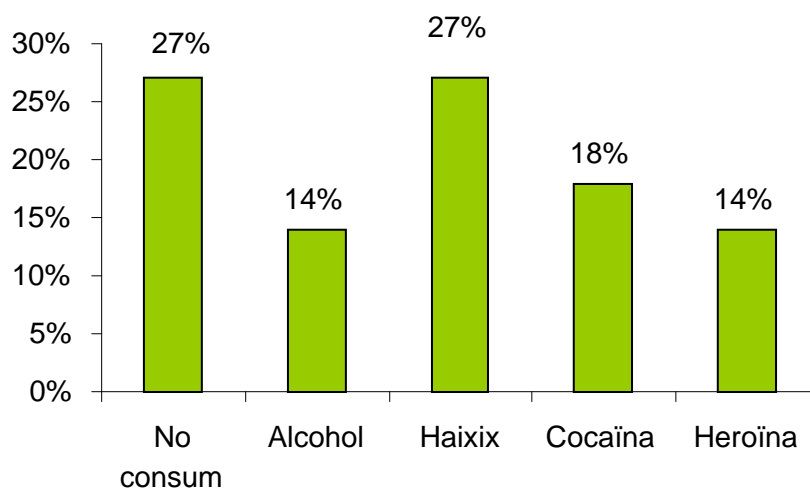

En segon lloc, s'han avaluat diverses variables criminògenes del passat del subjectes així com de la seva família d'origen. En relació amb la victimitació infantil, un 20% dels subjectes de la nostra mostra, dels quals s'ha pogut obtenir informació, han estat víctimes de maltractament físic o han sigut testimonis de violència familiar. Respecte a la família de procedència, un 55% dels subjectes han sofert la pèrdua d'un dels progenitors com a figura d'afecte durant la infància, ja sigui perquè aquest ha mort o perquè ha marxat per diferents motius. Aquesta variable resulta interessant si, a més a més, es té en compte l'alt percentatge de subjectes que procedeixen de famílies

desestructurades. D'altra banda, un 25% dels subjectes dels quals tenim informació tenen algun membre de la família amb antecedents delictius, i un 18% de la mostra té un parent directe que pateix alcoholisme o drogoaddicció.

Respecte al consum propi de drogues per part dels participants, el 27% dels subjectes refereixen no presentar un consum abusiu d'alcohol o consum de drogues, però un 33% dels que sí consumeixen, són politoxicomans. Les persones que consumeixen més d'una droga acostumen a prendre alcohol de forma abusiva o haixix i, a més a més, cocaïna o heroïna. Com es pot observar en el següent gràfic, com s'ha dit abans un 27% no consumeixen cap substància d'abús, un altre 27% dels subjectes consumeixen haixix, un 14% abusen de l'alcohol, un 18% prenen cocaïna, i un 14% tenen l'heroïna com a droga de preferència.

Figura 2. Consum de drogues

Apart de les variables sociodemogràfiques de la pròpia persona i de les relacionades amb la seva família d'origen, s'han recollit diferents variables sobre la carrera criminal del subjecte. En primer lloc, quant a l'edat del primer ingrés a presó, els subjectes que conformen la mostra, dels quals es disposa d'informació, ingressen amb una mitja de 32 anys amb una Desviació Estàndard de 10 anys (Mínim=18 anys i màxim=50). A més a més, tal i com es pot observar a la taula 2, la distribució segons el nombre d'ingressos constata que el 58% dels subjectes només tenen un ingrés a presó, un 16% han

ingressat 2 cops i un altre 16% ho ha fet en 3 ocasions i, finalment, un 11% tenen com a mínim un nombre total de 5 ingressos. Per tant, la mostra d'agressors domèstics que aquí s'analitza sembla ser principalment primària penitenciàriament i amb un inici de carrera criminal conegut bastant tardà, en relació amb altres tipus de tipologies delictives. Malgrat això, cal esmentar que un 40% dels subjectes tenen antecedents penals, fóra del delicte de violència domèstica, per delictes contra la propietat i un 15% per delictes contra les persones.

Taula 2. Número d'ingressos

		Freqüència	Percentatge	Percentatge vàlid	Percentatge acumulat
Vàlids	1	11	55,0	57,9	57,9
	2	3	15,0	15,8	73,7
	3	3	15,0	15,8	89,5
	5	2	10,0	10,5	100,0
	Total	19	95,0	100,0	
Perduts	Sistema	1	5,0		
Total		20	100,0		

En segon lloc, en relació amb el delicte de violència domèstica, a continuació es presenta una taula amb les diferents tipologies penals per les quals han estat condemnats els subjectes. Com es mostra a la taula 3, el 40% dels subjectes són condemnats per un delicte de violència domèstica habitual. Continuant per ordre de percentatges, un 20% dels subjectes han comés un delicte de lesions, un 10% d'amenaçes, i la resta es troba per un delicte de maltractament en l'àmbit familiar, agressió sexual, assassinat, violència física contra les persones o incendi.

Taula 3. Delicte principal actual

	Freqüència	Percentatge	Percentatge vàlid
Vàlids			
Violència domèstica habitual	8	40,0	40,0
Maltractament en l'àmbit familiar	1	5,0	5,0
Lesions	4	20,0	20,0
Agressió sexual	1	5,0	5,0
Incendi	1	5,0	5,0
Assassinat	1	5,0	5,0
Amenaces	2	10,0	10,0
Violència física contra les persones	1	5,0	5,0
Perduts	1	5,0	5,0
Total	20	100,0	100,0

Respecte a la durada de la condemna del delicte pel qual estan a presó els subjectes, en general la població d'agressors domèstics a presó no tenen condemnes molt llargues, fet que fa necessari oferir un programa de tractament de curta durada. En aquesta mostra, la mitja de les penes privatives de llibertat és de 4 anys i mig, amb una Desviació Estàndard de 4 anys, essent el període mínim de 3 mesos i el màxim de 15 anys.

Una altra dada molt rellevant a tenir present és la tipologia de la víctima d'aquests actes delictius. Tal i com es pot observar en la taula següent, el 50% dels subjectes, sobre els que es disposa informació, agredeixen o amenacen a la seva parella, un 22% dels subjectes van cometre el delicte sobre la seva exparella, un 17%, a més a més de la parella, també van agredir als fills, i, finalment, un 11% dels subjectes de la mostra van tenir com a víctima algun altre membre de la seva família. Per tant, queda palès que els subjectes que configuren el programa de tractament d'agressors domèstics a Quatre Camins no es troben a presó només per delictes de violència de gènere, sinó que és una mostra més ampla de subjectes que han comés algun delicte de violència familiar o domèstica.

Taula 4. Tipologia de víctima

		Freqüència	Percentatge	Percentatge vàlid	Percentatge acumulat
Vàlids	Només parella	9	45,0	50,0	50,0
	Parella i fills	3	15,0	16,7	66,7
	Exparella	4	20,0	22,2	88,9
	Altres familiars	2	10,0	11,1	100,0
	Total	18	90,0	100,0	
Perduts	Sistema	2	10,0		
Total		20	100,0		

En relació amb el delicte de violència domèstica i la seva gravetat, un 57% dels subjectes van utilitzar algun tipus d'arma per cometre l'il·lícit penal. Malgrat això, les dades recollides indiquen que no es va utilitzar mai una arma de foc per dur a terme el delicte, però sí que es van fer servir armes blanques o objectes contundents. Tanmateix, cal destacar que, dels subjectes dels quals es disposa informació, un terç d'ells van realitzar l'acció il·lícita sota els efectes d'alguna substància psicotròpica com l'alcohol o altres tipus de drogues.

Finalment, com es pot veure a la taula 5, gairebé la meitat dels subjectes, un 44%, van realitzar el fet delictiu durant la separació o ruptura de la seva parella. Aquesta variable és clau a l'hora de fer una predicció de risc de violència contra la parella. Tanmateix, cal esmentar que el 41% dels subjectes nega rotundament haver comès el seu delicte, que un altre 21% minimitza les seves accions o les conseqüències per a la víctima a causa de les seves accions, i que només un 18% assumeix i reconeix la responsabilitat en el seu delicte.

Taula 5. Fets comesos en tràmits de separació

		Freqüència	Percentatge	Percentatge vàlid	Percentatge acumulat
Vàlids	No	9	45,0	56,3	56,3
	Sí	7	35,0	43,8	100,0
	Total	16	80,0	100,0	
Perduts	Sistema	4	20,0		
Total		20	100,0		

4.2. Comparació pre i post tractament

Per tal de veure si el tractament produeix canvis en les diferents variables psicològiques en les quals teòricament pretén incidir, s'ha dut a terme una comparació entre l'aplicació pretractament i la postractament de les mitges dels subjectes en les diferents proves. L'anàlisi estadística utilitzada ha estat la *prova t per a mostres relacionades*. Els resultats per a cadascun dels tests psicològics es poden observar a la taula 6.

Taula 6. Prova t de mostres relacionades

Proves psicològiques	<i>t</i>	Gl	Sig. (unilateral)
Inventari de pensaments sobre la dona	,782	27	,221
Inventari de pensaments distorsionats sobre la violència	,472	26	,321
Index de Resposta Interpersonal	,531	27	,300
Escala d'impulsivitat BIS-11	3,060	27	,003**
Subescala d'impulsivitat cognitiva	,693	27	,247
Subescala d'impulsivitat motora	1,298	27	,103
Subescala d'impulsivitat no planificada	3,148	27	,002**
Escala STAXI-2	1,955	26	,031*
Subescala d'estat d'ira	1,318	26	,099
Subescala de tret d'ira	1,301	26	,103
Subescala d'expressió i control de la ira	1,783	25	,044*
Escala d'Estadis de Canvi (SOCS)	1,009	27	,161

** $p < 0,01$

* $p < 0,05$

Tal i com es pot veure a la taula 1, dels qüestionaris administrats mostren diferències significatives l'escala d'impulsivitat BIS-11 i l'escala d'ira STAXI-2. L'Inventari de pensaments sobre la dona i sobre l'ús de la violència, l'Índex de

Resposta Interpersonal i l'Escala d'Estadis de Canvi SOCS no obtenen diferències significatives entre les mitges dels subjectes.

En relació amb el BIS-11, de les tres subescales que configuren aquest test (impulsivitat motora, impulsivitat cognitiva i impulsivitat no planificada) ha obtingut diferències significatives la subescala d'impulsivitat no planificada ($p < 0,01$, $p = 0,002$). La puntuació total en l'escala d'impulsivitat obté diferències significatives amb $p = 0,003$ ().

D'altra banda, l'escala STAXI-2 mostra diferències significatives en la seva puntuació total ($p = 0,031$) i en la subescala d'expressió i control de la ira ($p < 0,05$, $p = 0,044$). Les altres dues subescales que formen aquest inventari, subescala d'estat d'ira i subescala de tret d'ira, no obtenen diferències significatives.

4.3. Influència de variables criminològiques

Per tal d'assolir el segon objectiu d'aquesta investigació i comprovar si alguna de les variables criminològiques avaluades podia tenir alguna influència en l'efecte del programa de tractament, s'han efectuat dos tipus d'anàlisis. En primer lloc s'ha calculat una nova variable amb la diferència entre les puntuacions dels subjectes en el postractament menys les puntuacions del pretractament. Aquesta variació significativa en els subjectes es suposa fruit de l'efecte del tractament. Per aquest motiu, s'efectua una regressió lineal de les variables criminològiques rellevants sobre la variació de les puntuacions psicològiques avaluades.

Els resultats obtinguts mostren que cap de les variables criminològiques estudiades (víctima de maltractament o abús durant la infància, testimoni de violència familiar, antecedents delictius o toxicològics en algun membre de la família directa, consum de drogues, edat del primer ingrés a presó, número d'ingressos a presó, trencament de condemna, fets comesos en tràmits de separació, ús d'arma en el delicte, tipus de víctima, etc.) han estat significatives a l'hora de predir la variació del subjecte en les escales d'impulsivitat i ira. Cal

destacar que tampoc es troba cap correlació significativa entre les variables criminològiques anteriorment esmentades.

En segon lloc, i malgrat que el número de subjectes dels quals tenim informació criminològica és inferior a 30, s'ha realitzat de forma temptativa un *Model lineal general* amb mesures repetides per tal d'intentar veure l'efecte de les variables criminològiques avaluades sobre l'efecte del tractament. En el *Model lineal general* s'han introduït només les variables d'impulsivitat i ira que han estat significatives en les anàlisis anteriors. Així mateix, s'ha tingut en compte com a factors intersubjectes les variables criminològiques més importants a la investigació internacional.

Els resultats obtinguts en aquestes segones proves han estat que cap de les variables criminològiques estudiades tenen cap tipus d'influència significativa en el canvi terapèutic observat a les variables psicològiques d'impulsivitat i ira.

Finalment, cal recordar que, com s'havia comentat abans, el número de subjectes amb suficient informació criminològica per tal de poder realitzar aquestes anàlisis és de 20 subjectes. Si no s'arriba a un mínim de 30 subjectes, els resultats de les anàlisis efectuades s'ha de prendre amb molta precaució. Per aquest motiu, tot i no trobar-se cap resultat significatiu, s'haurien de tornar a repetir les anàlisis amb una mostra més gran de subjectes per poder descartar qualsevol influència de variables criminològiques en l'efecte del tractament per agressors domèstics.

5. Conclusions i Discussió

D'acord amb els objectius plantejats en aquest estudi, es podria concloure que el programa de tractament per agressors domèstics, que actualment es duu a terme a la presó de Quatre Camins, produeix un canvi terapèutic, en els subjectes que han estat avaluats, en les variables psicològiques d'impulsivitat i d'ira. En concret, la intervenció psicològica sembla aconseguir reduir la impulsivitat no planificada i, per tant, dotar al subjectes d'eines per planificar el seu futur i reflexionar sobre els seus actes abans de portar-los a la pràctica. Així mateix, aquest programa de tractament redueix de forma significativa l'expressió de la ira i augmenta el control dels subjectes sobre la forma en què exterioritzen aquesta ira envers els altres. En resum, el tractament incideix en el control dels impulsos dels subjectes atorgant eines i noves estratègies perquè aquests millorin la seva capacitat per controlar els seus desitjos i emocions.

D'altra banda, aquest programa de tractament no sembla tenir un efecte significatiu, en la mostra analitzada, a la resta de variables psicològiques que han estat avaluades (distorsions cognitives, habilitats interpersonals i empatia, i estadis de canvi terapèutic). Cal tenir en compte que la major part de la mostra realitza la intervenció en la seva versió curta de 4 mesos i, per tant, és coherent que els resultats vagin en la línia de produir canvis en el control i habilitats dels subjectes, més que en modificar les seves estructures profundes de pensament, com són les distorsions cognitives. De fet, molts autors aconsellen que la durada mínima dels programes terapèutics ha de ser de quatre mesos, essent la seva implementació diària, intensiva i continuada; i que aquesta intervenció es complementi amb controls de seguiment regulars i pròxims que abracin un període de 1 o 2 anys (Echeburúa *et al.*, 2004). En aquest sentit, potser seria desitjable incrementar, d'alguna forma complementària, el treball psicològic sobre els pensaments distorsionats dels subjectes i sobre la seva forma de desenvolupar-se en el món social.

En segon terme, quant a la influència de les variables criminològiques, els resultats obtinguts indiquen que a la mostra estudiada no es produeixen efectes significatius que modulin l'efecte del tractament psicològic amb agressors

domèstics. Tot i així, aquestes anàlisis s'han de prendre amb precaució ja que el número de subjectes no era suficient per poder confiar plenament en els resultats obtinguts. Malgrat això, no sembla haver cap perfil de risc en els subjectes ni cap variable moduladora que afecti la intervenció amb agressors domèstics. Aquests resultats van en la línia de la bibliografia científica revisada.

Finalment, en la descripció de la mostra s'han detectat variables tan interessants com que gairebé la meitat dels subjectes han comés els seus delictes en tràmits de separació o ruptura de la parella. Tanmateix, només un 18% dels subjectes reconeix el delicte o assumeix la responsabilitat dels seus actes. Aquestes dades s'haurien de tenir en compte com a possibles variables de risc del subjecte i com a objectius específics de la prevenció, en relació amb la variable de ruptura de la parella, o del tractament, respecte al reconeixement real del delicte. Això també ens indica que un punt clau en el que s'hauria de treballar prèviament a la implementació íntegra del programa de tractament és la consciència de problemàtica i la motivació per al canvi. Existeixen evidències que els homes que participen de manera voluntària en programes de rehabilitació finalitzen exitosament els seus tractaments amb una freqüència més elevada que no pas els que participen obligats per una ordre judicial. En aquest sentit, tot i que la participació en els programes de tractament realitzats a l'interior dels centres penitenciaris és de caire voluntari, el cert és que molts interns accepten la seva participació per els possibles beneficis penitenciaris als quals accediran només en cas d'haver participat en el programa de tractament previst (Rosenbaum, Gearan, Ondovic i Geffner, 2001). Un altre punt que s'hauria de considerar és l'assistència i participació en la totalitat de les sessions que conformen la intervenció. Diferents estudis donen suport a la idea que els homes que assisteixen a un major nombre de sessions del programa de rehabilitació per agressors tenen un nombre inferior de reincidències en actes d'abús cap a les seves parelles i milloren les seves habilitats de comunicació i d'empatia (Gondolf, 2000; Rosenbaum *et al.*, 2001; Scott i Wolfe, 2003). Es per això que considerem que s'hauria de tenir un major control i ser més rigorosos amb l'assistència dels subjectes a la intervenció. De

la mateixa manera també té una especial rellevància l'avaluació de l'assoliment i interiorització dels continguts del programa.

D'altra banda, ha quedat palesa la heterogeneïtat dels subjectes als quals va dirigit el programa de tractament per agressors domèstics. En primer lloc, hi ha una proporció important de població immigrant que sovint tenen necessitats lingüístiques i de comprensió de l'idioma independents de la intervenció psicològica específica.

En segon lloc, és una mostra d'homes generalment solters, amb estudis bàsics i una qualificació professional baixa o inexistent. Probablement, aquest tipus de subjectes requeriran una intervenció adequada a les seves característiques i els temes a tractar en el programa s'haurien d'abordar de manera que els hi resultés pròxim a les seves experiències i adequat al seu nivell de comprensió cognitiva i emocional. És per això que es considera que les intervencions haurien de dirigir la seva atenció no només a la reducció de la violència, sinó també a identificar amb exactitud quins homes poden ser més susceptibles de beneficiar-se amb els tractaments.

En tercer lloc, els subjectes de la mostra són habitualment primaris penitenciarment, amb una edat d'inici de la carrera criminal més tardana que la dels delinqüents comuns i, per tant, una probabilitat de reincidència, respecte a aquestes dues variables, menor que la de la mitja dels agressors. Malgrat això, cal destacar que si no s'intervé amb aquestes persones, també és probable que repeteixin la conducta d'agressió i maltractament amb una nova parella, perquè la violència s'hauria consolidat com una estratègia interpersonal més per afrontar els problemes de parella.

Per tots aquests motius, els resultats d'aquesta investigació donen suport al programa de tractament amb agressors domèstics tot i que, en primer lloc, és necessari aconseguir una mostra de subjectes més representativa i, en segon lloc, atès que els instruments d'avaluació de les variables psicològiques resulten poc precisos es fa necessària la creació *ad hoc* d'instruments pertinents i més sensibles al canvi terapèutic.

Un altre punt important fa referència a la necessitat d'aplicar el programa de forma específica a la mostra amb la qual es treballa. Detectar les necessitats col·laterals a la problemàtica de violència domèstica (abús d'alcohol, gelotipia, etc.) és essencial per tal de que esdevinguin objectius específics del tractament.

6. Recomanacions

Aquesta investigació representa un punt de partida per abordar la gestió del risc de reincidència dels agressors domèstics. El pas dels agressors domèstics per presó hauria de suposar una millora en els dèficits d'aquestes persones per a que la seva reinserció a la societat es faci amb garanties per a les víctimes i comporti un canvi positiu per aquests interns. Per aquests motius creiem que el tractament psicològic amb aquestes persones és necessari i, a partir de les conclusions d'aquest estudi, l'equip d'investigació voldria plantejar una sèrie de propostes a tenir en compte pels responsables dels poders públics.

En primer lloc, ha quedat palès que el tractament funciona en el control dels impulsos dels interns en relació amb la ira i la impulsivitat. S'ha de tenir present que la majoria dels subjectes que realitzen el programa de tractament ho fan en la seva versió curta, és a dir, de 4 mesos. Per tant, atesa la durada de la intervenció es fa necessari que el tractament s'apliqui de forma intensiva, amb rigor i una freqüència continua que permeti que es produeixin els canvis en els subjectes. Sembla més eficient destinar recursos per dotar a aquestes persones d'habilitats i eines per gestionar els seus impulsos, que pretendre incidir en estructures de pensament més profundes que, pel temps disponible, esdevenen objectius de tractament poc realistes. Per altra banda, la formació de les persones encarregades de posar en marxa el programa de tractament és un aspecte molt important. Amb aquest tipus d'intervencions es fa evident que sense un coneixement profund de la problemàtica d'aquestes persones i una bona motivació del professional, els resultats de la intervenció es podrien veure afectats. Ja és difícil intervenir al context penitenciari, més si els tècnics no disposen de l'adequada experiència professional. Aquest aspecte s'ha posat en evidència en moltes investigacions sobre aquesta temàtica que conclouen que les habilitats del terapeuta intervenen de forma molt important en els resultats positius o negatius de la intervenció.

En segon lloc, hi ha una manca de relació entre el context penitenciari i la vida a la comunitat on finalment l'intern aplicarà els coneixements apresos al programa. Tot i que a la intervenció s'aborda un mòdul de prevenció de recaigudes, seria convenient derivar a aquestes persones a recursos externs

per tal de fer un seguiment de la seva problemàtica durant la seva vida en llibertat. És evident que sense una bona motivació per part de l'intern no seria viable proposar aquesta continuïtat de la intervenció, per aquest motiu es considera imprescindible que la persona es responsabilitzi del seu delictes i estigui motivada a canviar.

En relació amb la recomanació anterior, l'equip d'investigació creu que la part fonamental del programa de tractament és motivar a l'intern i fer-lo conscient que realment té una problemàtica que comporta una sèrie d'efectes perjudicials tant per a ell, com per a la seva parella, exparella o futura parella. Tal i com s'ha explicat abans, una persona motivada pel tractament té moltes més probabilitats d'èxit i, per tant, sense una bona motivació, la intervenció es veu limitada i amb poques expectatives de produir canvis en els subjectes.

A més a més, en concordança amb les investigacions internacionals efectuades fins a la data, s'ha posat de manifest la necessitat d'avaluar l'eficàcia dels programes de tractament psicològics. L'avaluació dels programes és una peça clau per a destinar els recursos a intervencions que realment són efectives i tenen resultats comprovats en la millora dels dèficits de les persones i en la disminució, per tant, de la reincidència d'aquests interns. Una avaluació rigorosa dels programes de tractament atorgaria credibilitat i confiança a les entitats responsables d'aplicar aquests programes. També ajudaria a eliminar dels programes aquells mòduls que no tenen una eficàcia comprovada i centraria els esforços en la part de la intervenció que realment afecta al resultat que es pretén aconseguir. En resum, tindriem tractaments psicològics focalitzats en les necessitats, la qual cosa els faria més curts però més eficients.

D'altra banda, no podem obviar la importància de la prevenció de la violència domèstica. Són molts els estudis que demostren que existeixen factors de risc concrets que poden predir, fins a cert punt, un increment en la gravetat de la violència domèstica o, fins i tot, un intent d'homicidi de l'agressor cap a la seva parella. Per això és considerada molt important la coordinació existent entre els diferents agents de l'administració de justícia perquè en el moment que una víctima arribi al sistema puguin posar-se en marxa mecanismes de protecció en

relació amb el nivell de risc en el qual es situa aquesta víctima. Variables tan rellevants com estar en tràmits de separació o la ruptura de parella i no reconèixer els fets són claus per prendre decisions sobre les mesures cautelars a adoptar.

Finalment, no es pot oblidar que un 25% dels agressors domèstics que assisteixen al programa de tractament són d'origen estranger. Aquest fet té rellevància ja que moltes d'aquestes persones no tenen un bon coneixement de l'idioma i, per tant, no poden assolir els coneixements que la intervenció psicològica pretén donar. No es té coneixement de que aquest sigui un impediment per a la realització de la intervenció, però el que sí queda palès que els problemes de comprensió són una barrera més en l'èxit de la intervenció terapèutica.

Referències bibliogràfiques

- Cohen R., Brumm V., Zawachi T.M., Paul R., Sweet L., Rosebaum A. Impulsivity and verbal deficits associated with domestic violence. (2003) *Journal of International Neuropsychology Society*, 9, 760-790.
- Costa, P.T i McCrae, R.R. (1985). *The NEO Personality Inventory Manual*. Odessa, Fl.:Psychological Assessment Resources.
- Davis, M.H. (1980). *Interpersonal Reactivity Index. A multidimensional approach to individual differences in empathy*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Dutton, D.G. i Golant, S.K. (1999). *El golpeador. Un perfil psicológico*. Buenos Aires. Paidós.
- Echeburúa, E. i Corral, P. (1998). *Manual de violencia familiar*. Madrid. Siglo XXI.
- Echeburúa, E., Corral, P., i Fernández-Montalvo, J. (2000). Escala de Inadaptación: Propiedades psicométricas en contextos clínicos. *Análisis y Modificación de Conducta*, 26, 325-340.
- Echeburúa, E., Corral, P., Fernández-Montalvo, J. i Amor, P.J. (2004). ¿Se puede y debe tratar psicológicamente a los hombres violentos contra la pareja? *Papeles del Psicólogo*, 88, 10-18.
- Echeburúa, E., Amor, P.J. i Corral, P. (2002). Mujeres maltratadas en convivencia prolongada con el agresor: variables relevantes. *Acción Psicológica*, 1,, 135-150.
- Echeburúa, E., Fernández-Montalvo, J., i Amor, P.J. (2006). Psychological treatment of men convicted of gender violence: A pilot-study in Spanish prisons. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 50, 56-70

- Fagan, J., i Wexler, S. (1987). Crime at home and in the streets: The relationship between family and stranger violence. *Violence & Victims*, 2(1), 5-23.
- Feazell, C.S., Mayers, R.S i Deschner, J. (1984). Services for men who batter: Implications for programs and policies. *Family Relations*, 33, 217-233.
- French, S.A., Gendreau, P. (2006). Reducing prison misconducts: What works! *Criminal justice and behaviour*, 33, 185.
- Gendreau, P. i Andrews, D.A. (1994). *Correctional Program Assessment Inventory (4a. ed.)* St. John, New Brunswick, Canada: University of New Brunswick.
- Larsen, D.L., Attkisson, C.C., Hargreaves, W.A., i Nguyen, T.D. (1979). Assessment of client/patient satisfaction: Development of a general scale. *Evaluation and Program Planning*, 2, 197-207.
- Lowenkamp, C.T, Latessa, E. i Smith, P. (2006). Does correctional program quality really matter? The impact of adhering to the principles of effective intervention. *Division of Criminal Justice University of Cincinnati*, 5, 3, 201-220.
- Matthews, B., Hubbard, D.J. i Latessa, E. (2001). Making the next step: Using evaluability assessment to improve correctional programming. *The prison journal*, 81, 454-472.
- Morey, L. (1991). *Personality Assessment Inventory: Professional manual*. Odessa, Fl: Psychological Assessment Resources.
- Prochaska, J.O. i DiClemente, C.C. (1983). Stages and processes of self-change of smokint: towards an integrative model of change. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51, 390-395.
- Redondo, S. (2008). *Manual para el tratamiento psicológico de los delincuentes*. Madrid: Pirámide.

Redondo, S. i Andrés Pueyo, A. (2004). Perfil y tratamiento del maltratador familiar. *Cuadernos de la Guardia Civil: Revista de Seguridad Pública*, 30 (2ª Época), 25-36.

ANNEX 1

AVALUACIÓ DE LA INTEGRITAT DEL PROGRAMA DE TRACTAMENT

Avaluador/a: .....

Data: .....

<p>PREVISIÓ DEL PROGRAMA</p> <p>Programa de tractament: .....</p> <p>Nº de sessió: .....</p> <p>Nº d'hores i minuts: .....</p> <p>Professional a càrrec: ☐ Psicòleg ☐ Educador ☐ Altres:.....</p> <p>Objectius de la sessió: .....</p> <p>.....</p> <p>Mòdul en què s'integra: .....</p> <p>Continguts:.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Tècniques utilitzades: .....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>REALITZACIÓ REAL DEL PROGRAMA</p> <p>Programa de tractament: .....</p> <p>Nº de sessió: .....</p> <p>Nº d'hores i minuts: .....</p> <p>Professional a càrrec: ☐ Psicòleg ☐ Educador ☐ Altres:.....</p> <p>Objectius de la sessió: .....</p> <p>.....</p> <p>Mòdul en què s'integra: .....</p> <p>Continguts:.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Tècniques utilitzades: .....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
---	---